

Довідка про формування читацької та мовленнєвої компетентностей на уроках літератури

У сучасних умовах розвитку україномовної освіти актуальним є завдання формування високої читацької та мовленнєвої компетентностей зростаючої особистості. Комунікативна компетентність особистості є найважливішим показником мислення, духовного багатства людини, її здатності сприймати життєві явища, висловлювати свої думки про них і давати їм оцінку.

Відповідно до перспективного плану вивчення стану викладання навчальних предметів у ліцеї, річного плану роботи закладу, плану внутрішкільного контролю, зберігаючи наступність у вивченні стану викладання предметів, протягом лютого-березня 2023-2024 навчального року вивчався стан викладання української та зарубіжної літератури, а також проводився моніторинг формування читацьких компетентностей в учнів початкової школи.

Читацька компетентність не входить до переліку ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту», але вона є складником інших ключових компетентностей, а саме: «вільне володіння українською мовою», «спілкування рідною та іноземними мовами», «навчання впродовж життя» та інших, де взаємодія з текстовим матеріалом є критично важливою. Крім того, читацька компетентність може розглядатися як предметна компетентність. Від умінь і навичок читати, запитувати й відповідати, розповідати, переказувати почуте й прочитане, висловлювати свої думки усно й письмово залежатимуть успіхи учнів в оволодінні знаннями з усіх інших предметів, зростання загального розвитку, культурного рівня, кругозору.

Показниками читацької компетентності є: не техніка читання дитини, а її бажання читати у вільний час, не вміння складати літери у слова, а використовувати будь-які тексти для особистісного розвитку.

Складовими читацької компетентності є:

- мовленнєва;
- літературознавча;
- бібліотечно-бібліографічна;
- літературно-творча;
- емоційно-цілісна.

Розвиток предметної читацької компетентності учнів 5–6 класів спирається на результати їхнього навчання літературному читанню у початкових класах. Тоді як технічні навички читання на закінчення 4 класу практично сформовані, подальшого розвитку потребують усі інші складники читацької компетентності, на які орієнтована модельна навчальна програма з української та зарубіжної літератури для адаптаційного циклу базової середньої освіти. Зміст та структура чинних модельних програм, підготовленої в Інституті педагогіки НАПН України, оновлено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020), потреб компетентнісного підходу в шкільній освіті. Для досягнення визначених програмою рівнів очікуваних результатів доцільною є методична система, спрямована на інтегроване формування предметної читацької компетентності на різних етапах роботи з текстом художніх творів, виконання дослідницьких проєктів, засвоєння

теоретико-літературних понять. Для її впровадження важливим є раціональне планування кожного уроку літератури, розвиток критичного та креативного мислення учнів-читачів, навичок усвідомленого читання, сприйняття, інтерпретації та оцінювання художніх творів.

Сформувати читацьку компетенцію вчитель літератури середньої та старшої школи зможе тільки у процесі комплексного вирішення таких завдань:

- зацікавити учнів читанням;
- розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні;
- навчити дітей обирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси;
- створити належні психолого-педагогічні умови школярам для сприйняття розуміння та оцінки прочитаного;
- забезпечити певні знання учнів з теорії та історії літератури, літературної критики;
- формувати в них навички аналізу художнього твору;
- організувати дослідницьку роботу школярів;
- розвивати їхнє усне та писемне мовлення;
- працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку учнів.

Із першого вересня 2018 року учні перших класів в Україні почали працювати за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, що забезпечує реалізацію Концепції Нова українська школа. Відтак, навчання набуває компетентнісного спрямування й орієнтує освітян на формування в учнів предметних та ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в житті, навчанні та праці.

Протягом 18-21 березня 2024 року заступник директора з навчально-виховної роботи Ворожбит С.О. вивчала роботу вчителів 2-4 класів з питань формування, розвитку й удосконалення навичок читання. Контроль навичок читання вголос (правильність, спосіб, темп, розуміння) проводився індивідуально. Перевірка здійснювалася на незнайомому тексті.

У 2 класі перевіркою охоплено 21 учнів. Під час перевірки встановлено, що 16 учнів (76,2%) добре розуміють прочитаний текст, детально відтворюють прочитане, 2 учнів (9,5%) - частково розуміють прочитане, 3 учнів (14,3%) не розуміє про що ідеться в тексті. Цілими словами читає 9 учнів (42,9%), 7 учнів (33,3%) – цілими словами + плавно складами, 5 учнів (23,8%) читає відривними складами. Найбільше слів прочитала Томилець Маргарита - 70, а найменше читають Усенко Владислав – 2 слів, Дорогі Сергій - 3 слова, Молявко Надія – 4 слова. 7 учнів прочитали вище норми, а 8 учнів – нижче норми.

Рівні сформованості здобувачів освіти: високий рівень в 7 учнів (33,3%), достатній рівень в 6 учнів – 28,6%, середній рівень в 5 учнів – 23,8%, початковий рівень в 3 учнів – 14,3%. Якісний показник – 61.9%, показник успішності – 85.7%.

У 3 класі перевіркою сформованості навичок читання охоплено 20 учнів. 17 учнів добре розуміють прочитаний текст, 2 учні (Ганжа Є., Онокало І.) розуміють частково, 1 учень (Багрій А.) не розуміє прочитаного. 13 учнів читають словами, 6 учнів – словами-складами, 1 учень (Багрій А.) словами-буквами. Вище норми прочитало 9 учнів. Вклалися в норму 2 учні, нижче норми – 9 учнів. Найбільше слів читає Чуднов Д., найменше слів читає Багрій А., Онокало І., Волощук Д. Рівні сформованості здобувачів освіти: високий рівень в 9 учнів (45%), достатній рівень в 2 учнів – 10%, середній рівень в 8 учнів – 40%, початковий рівень в 1 учня – 5%. Якісний показник – 55%, показник успішності – 95%.

У 4 класі перевіркою охоплено 22 учнів. 20 учнів добре розуміють прочитаний текст, 2 учнів (Гриценко Євгенія та Гуславський Данило) не розуміють прочитане. Спосіб читання: 20 учнів читають цілими словами, 2 учнів – по буквах з переходом у відривні склади. Найбільше слів прочитав Пігенко Максим -160 слів, а найменше Гуславський Данило -3. 10 учнів у класі прочитали текст значно вище норми, 3 учнів - відповідно до норми, 7 учнів – нижче норми , 2 учнів – значно нижче норми. Рівні сформованості здобувачів освіти: високий рівень – 10 учнів – 45,5%, достатній рівень – 3 учнів -13,6%, середній рівень 7 учнів-31,8%, початковий рівень – 2 учнів – 9,1%. Якісний показник -59,1%, показник успішності –90,9%. .

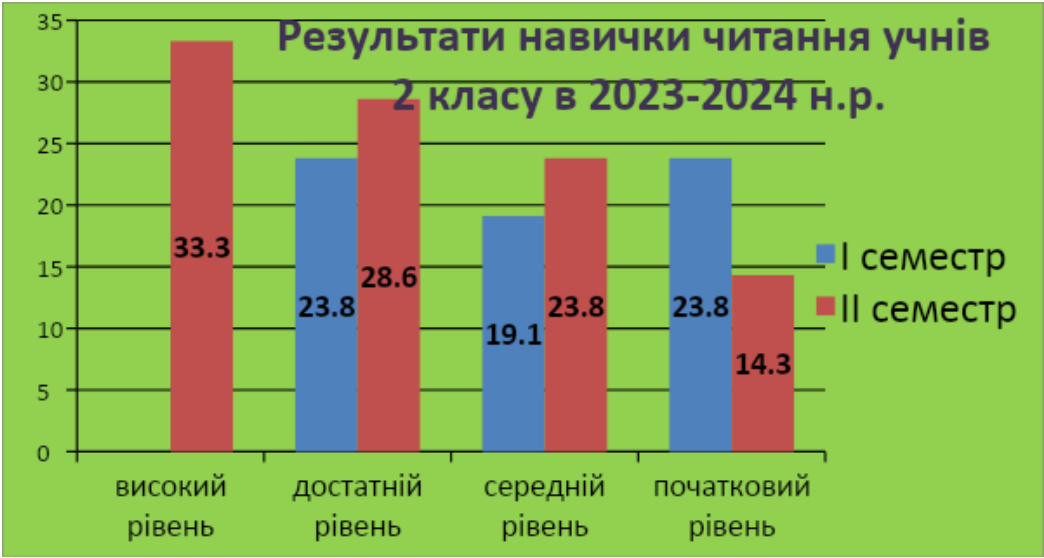
Під час читання більшість учнів 2-4 класів допускають мовленнєві та орфоепічні помилки, спотворюють слова, неправильно наголошують слова у тексті.

Результати перевірки подані в таблиці:

Клас	Прізвище та ініціали вчителя	Всього учнів	Техніка читання			Розуміння		
			Темп	Спосіб читання	Правильність	Розуміє	Розуміє	Нерозуміє

			В и щ е н о р м и	Н о р м а	Н и ж че н о р м и	Б е з п о м и л о к	З п о м и л к а м и	сл ов а м и	С л ов а м и С к л а д а м и	С к л а д а м и б у к в а м и			
2	Силко В.М.	21	7- 33,3	6 28,6	8 38,1	16 76,2	52 3,8	9 42,9	7 33,3	5 23,8	16 76,2	2 9,5	3 14,3
3	Совершенна І.	20	9 45%	2 10%	9 45%	12 60%	8 40%	13 65%	6 30%	1 5%	17 85%	2 10%	1 5%
4	Свириденко І.	22	10 45,5	3 13,6	9 40,9	14 63,6	8 36,3	20 90,9		2 9,1	20 90,9		2 9,1

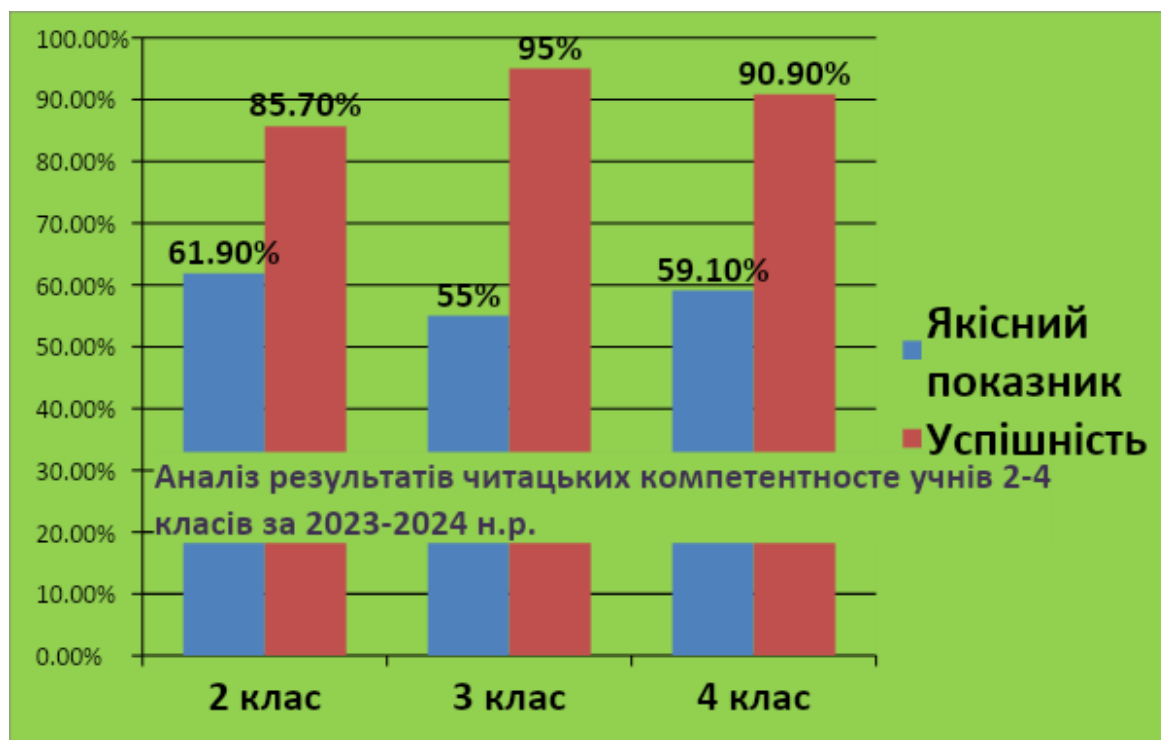
Роботу вчителів початкових класів щодо формування навичок читання показано у порівняльних діаграмах:

Проаналізувавши дані діаграм, можна зробити наступні висновки: рівні сформованості учнів 2 класу за результатами I семестру значно різняться. Початковий рівень у I семестрі 2023-2024 – **23,8%**, а в II семестрі – 14,3%. Показники середнього рівня зросли на 4,7%, достатнього рівня – на 4,8%, а високого рівня не змінилися. Рівні сформованості учнів 3 класу змінилися лише в показниках достатнього та високого рівнів: зросла на 5% частка учнів високого рівня, відповідно на 5% зменшилися показники достатнього рівня. Також результати навичок читання учнів 4 класу бажають бути кращими. 9 учнів - 40,9% читають нижче норми, 2 учнів - 9,1% читають складами та не розуміють, що читають, 8 учнів - 36,3% читають з помилками.

У всіх класах є учні з початковим рівнем.

Таким чином, найкращі результати якості та успішності в учнів 3 класу, найнижчі результати в учнів 2 класу. Результати перевірок свідчать, що вчителі виконують програмні вимоги з формування навичок читання. Разом з тим є ще ряд істотних недоліків:

- частина ліцеїстів читають нижче норми;
- частина допускає помилки під час читання (перекручування закінчень, спотворення слів, неправильно наголошують окремі слова).

Компетентнісний підхід стосується не лише початкової, але й основної та старшої школи, у нашому випадку – української літератури. Кожна освітня галузь володіє освітнім потенціалом, необхідним для формування не лише предметних, а й ключових компетентностей. Цей потенціал має бути реалізований наскрізно у процесі навчання кожного предмета.

Тому метою курсу літератури повинно стати не тільки запам'ятовування учнями суми знань, а й активне їх застосування в навчально-мовній, читацькій і мовленнєвій діяльності. Для навчання в старшій школі характерним є врахування вимог зовнішнього незалежного оцінювання якості україномовної освіти. Готуючись до НМТ, старшокласник опановує читацькі та мовленнєві знання, уміння, у результаті здійснюється процес пізнання нового, осмислення й закріплення засвоєного, удосконалення й систематизація набутого, вироблення досвіду практичного використання здобутих знань, умінь і навичок під час навчально-мовленнєвого спілкування, тобто розвивається мовна й читацька особистість учня, його комунікативна компетентність.

Оволодіння учнями комплексом знань про художню літературу, її теорію та історію, а також літературно-творчими вміннями, досвідом і способами діяльності забезпечують у школі чотири педагоги: Волкова Наталя Іванівна, Овчинник Алла Миколаївна, Підлісна Юлія Віталіївна, Раєвська Юлія Сергіївна. Вони формують загальну читацьку компетентність дітей, яка включає: загальнокультурну літературну – сприймання літератури як невід'ємної частини національної культури, розуміння її специфіки як мистецтва слова, знання особливостей історико-літературного процесу та вміння оцінювати художній твір у широкому літературному й соціокультурному контексті; власне читацьку – знання теорії, здатність ефективно взаємодіяти з художнім твором, розуміти його підтекст, уміння вести діалог з письменником, давати особистісну оцінку прочитаному на основі читацьких вражень та авторської позиції; ціннісно-світоглядну – розуміння світоглядних категорій, що знайшли художнє відображення в літературних творах, уміння визначати й аргументувати оцінне ставлення до них; комунікативно-мовленнєву – розуміння специфіки мови художнього твору, володіння основними видами мовленнєвої діяльності, здатність до написання письмових робіт різного жанру; інформаційну – оволодіння вміннями самостійно й продуктивно працювати з різноманітними друкованими й електронними джерелами інформації.

Овчинник А.М. – учитель вищої категорії, учитель-методист, педагогічний стаж роботи 34 роки, викладає українську літературу в 6-А, 9 класах. Працює над проблемою «Розвиток творчого потенціалу здобувачів освіти на уроках мовно-літературної галузі як складової ключових компетентностей успішної особистості». Своє завдання як учитель-словесник вбачає у навчанні дітей пізнавати, діяти, у розвитку бажання досліджувати й вчитися. Для неї є важливим принцип активності учнів на уроці. Активний завжди той, хто знає. І лише пояснення учителя на уроці – це замало для глибоких знань. Тому Алла Миколаївна націлює своїх вихованців, що потрібно ще сумлінно вдома опрацьовувати додаткову літературу, читати тексти.

На уроці виступає в різних ролях: учитель-організатор, учитель-консультант, учитель-спостерігач. Щоб урок був цікавим і корисним, використовує різні інтерактивні вправи. Під час вивчення значної кількості

інформації на уроці впроваджуються «Коло ідей», «Робота в малих групах», «Робота в парах»; для перевірки домашнього завдання – метод «Мікрофон» у поєднанні з «Незакінченим реченням», «Мені відомо, що...» та ін.

На уроках літератури в 6-А класі намагається зацікавити учнів читанням, при цьому читає виразно сама і залучає до читання вголос усіх учнів на кожному уроці. Щоб найкраще досягти розвитку читацької компетентності учнів на уроках української літератури, застосовує найефективніші технологічні прийоми, одним із яких є інтерактивне навчання школярів. Найбільше практикує технологію ситуативного моделювання. Таке навчання покликане реалізувати ще й комплекс цілей: забезпечення контролю виведення емоцій, надання дитині можливості самовизначення, надихання і допомога розвитку творчої уяви, надання можливості зростання навичок співробітництва в соціальному аспекті, надання можливості висловлювати свої думки. Так під час ознайомлення учнів із поемою Т.Шевченка «Іван Підкова» спочатку учні здійснюють історичну мандрівку, дізнаючись для себе багато нового й цікавого. Виконуючи словникову роботу, знайомляться із незрозумілими словами. Підбираючи цитати з тексту, створюють цілі шедеври з допомогою словесного малювання. Під час характеристики головного героя, використовує інтерактивну вправу «Грунування». А інтерактивна вправа «Займи позицію» допомагає дати відповідь на питання: «Хто ж були козаки – розбійники чи воїни-захисники?» Мотивуючи свій вибір шестикласники більше дізнаються цікавих фактів про своїх пращурів. Узагальнюючи вивчене на уроці пропонує учням перевіритися у поетів і скласти синквейн до теми «Образ Івана Підкови».

Одним із основних моментів у процесі вивчення літератури є інтерпретація художнього твору. Це ключова компетенція, якою має оволодіти учень, оскільки інтерпретувати, тобто перекладати щось на мову власних вражень і понять, людині необхідно в різних сферах її діяльності. З цією метою створює таку навчальну ситуацію, яка спонукатиме учнів до зацікавленої роботи під час аналізу літературного твору і буде спрямована саме на формування предметної літературної компетентності учнів. Наприклад, під час вивчення повісті І.Франка «Захар Беркут» пропонує учням 7 класу не лише змалювати особистісні й громадянські якості головного героя, його ідейні переконання, а й сформулювати власну позицію й бачення себе в образі героя в сучасному світі.

Формування компетентності відбувається на уроках української літератури через використання елементів рольових ігор, створення проблемних ситуацій, які спонукають до дискусії, створюють високий рівень мотивації до навчальної діяльності. Саме з цією метою Алла Миколаївна пропонує учням сформулювати запитання, завдання, пов'язані з вивченим твором, зверненні до автора, літературного персонажа, однокласника. На уроках української літератури в 9 класі пріоритетними методами розвитку читацької компетентності учнів вважає репродуктивно-творчий та дослідницький, а характер діяльності спрямований на формування логічного та критичного мислення учнів, вміння аргументувати свої висновки про художній твір та вчинки героїв. Для цього використовує такі види діяльності, методи та прийоми роботи над художнім текстом: проблемний початок уроку, репродуктивна або

евристична бесіда, коментоване читання, складання інформаційного грона, складання усної або письмової характеристики літературного героя, зіставлення прототипу й художнього образу, зіставлення художнього твору з його екранізацією або театральною виставою, читання художнього твору за ролями або ж драматизація (розігрування за ролями) уривків з художнього твору. Наприклад, на уроці української літератури «Тарас Шевченко. Життєпис поета. Мотив усеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі («Мені тринадцятий минало...»)» у 7 класі використовує рольову гру. Учні у ролі рідних, друзів розповідали однокласникам про письменника. Потім семикласники повинні висловити своє враження про Тараса Шевченка на основі почутого. Цікаві творчі завдання підсилюють прагнення учнів проникнути у творчу лабораторію письменника, зосереджують увагу на сюжеті твору, його композиції, образах. Основне у роботі вчителя української літератури – організувати роботу дітей з текстом твору, розвивати навички школярів розуміти думки автора. Школярі вчаться уважно читати, а це допомагає їм, безумовно, осмислювати прочитане та робити висновки. На уроках літератури рідного краю знайомить учнів із творчістю письменників-земляків, намагається проводити такі заняття в приміщенні бібліотеки, а цьогогоріч у 6-А класі після уроку на тему «Творчість М.Турківського, присвячена Т.Шевченку» повела шестикласників на екскурсію в музей ліцею, де вони побачили на власні очі малюнки Миколи Петровича, і Тараса Григоровича. Випереджальним завданням до таких уроків було виразно читати або вивчити напам'ять вірш М.Турківського, присвячений Великому Кобзареві. Учні із задоволенням читали вірші, за що кожен із них отримав мотиваційну картку в подарунок.

Рівень знань умінь і навичок з української літератури наступний:

Клас учні в	Усього	Писало учнів	1-3	%	4-6	%	7-9	%	10-12	%	якісн. показн.%
7	31, 1-н/а	17	0	0	10	58,8	7	41,2	0	0	41,2
		семестр	0	0	13	43,3	14	46,3	3	10	56,3

Урок літератури не сумісний з сірістю, поверховістю, байдужістю. Тому словесник повинен бути не тільки знавцем свого предмета, а й творчою, небуденною особистістю, тонким психологом, здатним відчувати й розуміти настрій класу. Таким учителем старається бути Підлісна Ю.В. – спеціаліст вищої категорії, старший учитель, педагогічний стаж 23 роки. Вона викладає українську літературу в 5-Б, 10, 11 класах.

Юлія Віталіївна намагається не пояснювати учням те, що вони розуміють самі, а тактовно, цікавими творчими запитаннями спонукає їх до пошуків.

На уроках літератури застосовує такі технології: розвитку критичного мислення, проектно-діяльнісну, проблемного навчання; ситуації успіху, діалогова технологія, особистісно орієнтована, інформаційно-комунікаційні технології, ейдетехніку.

Ось деякі із завдань, які використовує на уроках: «Виразне читання», «Кольоровий диктант» «Відкриття вічних ідей» (тлумачення афоризмів),

«Закінчи фразу», «Вибираю друга серед персонажів», «Інтерв'ю у літературного героя», «Несподівана зустріч» (про що можуть говорити при зустрічі Котигорошко і Геракл, мати-наймичка й Катерина із поем Шевченка...)

Уроки будує із використанням інтерактивних форм та методів: літературні квести, дискусії, мандрівки, телемости, аукціони, поетичні конкурси, складання ментальних карт, власних творів, організація свят, виставок творчих робіт учнів, художньої, наукової та публіцистичної літератури, робота в парах, у малих групах, евристична бесіда, колективна робота з підручником, пошук інформації; колективно-групове навчання («Мікрофон», «Незавершені речення», «Коло ідей», «Навчаючи учуся»); ситуативного мислення (розігрування ситуацій за ролями).

Учням подобаються особливо уроки-подорожі, уроки-дослідження, уроки-семінари, усний журнал, уроки-діалоги із сучасником. Під час роботи над змістом твору або вивчення творчості письменника готує різні запитання: «Чи знаєш ти героїв твору?», «Чий це портрет?», «Кому з героїв творів належать ці слова?», «З яких творів взято ці слова?». Використовую літературні диктанти (вікторини).

Своє найважливіше завдання Юлія Віталіївна вбачає у тому аби постійно розвивати й підтримувати в учнів інтерес до художньої літератури, прагнути щоб вони полюбили книжку й читали усе життя, і духовно зростали.

На уроці літератури під час вивчення біографії І.Франка застосовує метод **сторітелінг**. Наприклад, пропонує назвати прізвища людей, яких вони вважають успішними. Учні називають імена спортсменів, політиків, артистів, письменників. Задає проблемне питання «Чи змогли б ці люди досягти високих результатів, якщо б вони мало читали, не займалися самоосвітою?», у ході дискусії вони роблять висновок: сьогодні читач – завтра лідер. Учень, який отримав випереджувальне завдання, цитує інтерв'ю зі співаком Святославом Вакарчуком: «Мій улюблений письменник – Гоголь. З українських ще подобається Франко. Кожен по-своєму. Гоголь, мабуть, за дух, Франко – за інтелект. Я взагалі людина, яка в принципі себе не уявляє без книжок, без інформації». Один із варіантів використання прийому **активного сторітелінгу** - це підготовка виступу-розповіді «Упізнай літературного героя». Під час міні-повіді учні використовують цікафі факти з його життя, біографії письменника, опису епохи, також пропонує записати уявне інтерв'ю з письменником.

Для сучасного покоління підлітків візуалізація та медіаоснова уроку є обов'язковими вимогами, а не лише модними цікавинками. Використання Інтернету - це потреба суспільства, у якому ми живемо. Юлія Віталіївна намагається йти в ногу з часом, пропонує такі прийоми, як скрайбінг (мальовані відео, метод розповіді, який супроводжується графічною ілюстрацією змісту сказаного – малюнки, символи, ключові слова, схеми). Найчастіше практикує скрайбінг – фасилітацію – супроводження розповіді. Для швидкого запам'ятовування інформації продуктивним є прийом хмари слів (візуальне відтворення списку слів на єдиному спільному зображенні). Пожвавлюють роботу на уроці і інтелект-карти. Як показала практика, мотивація за допомогою медіапродуктів є досить ефективною. Тому практикую флешмоби, челенджі,

віртуальні екскурсії музеями, кращими бібліотеками світу. Рекомендує перегляд відеоматеріалів з Інтернету. Наприклад, «Лайфхаки з української літератури».

Одним із методів, що сприяє розвитку читацької компетентності, є буктрейлер – невеликий відеоролик, що розповідає у довільній художній формі про книгу. Основне завдання буктрейлера – розповісти, зацікавити, заінтригувати. У ролику, не більше 3 хвилин, інформація про книгу подається так, що хочеться взяти її і почитати.

Як відомо, більшість учнів користуються соціальними мережами. Цікавим є досвід перегляду реальних сторінок письменників-сучасників Емми Андіївської, Ліни Костенко, Сергія Жадана. А також велику увагу приділяє урокам літератури рідного краю. (10 клас «Тарас Шевченко, Яків де Бальмен – друзі, сучасники, однодумці», 11 клас «Творчість поетів-земляків Миколи Турківського та Віктора Телепченка»).

Рівень знань умінь і навичок з української літератури наступний:

Клас учнів	Усього	Писало учнів	1-3	%	4-6	%	7-9	%	10-12	%	якісн. показн. %
10	15	10	0	0	1	10	7	70	2	20	90
		семестр	0	0	4	26,7	5	33.3	6	40	73,3

Волкова Н.І. спеціаліст вищої категорії, педагогічний стаж 21 рік, викладає українську літературу в 5-А, 6-Б, 8 класах.

Формує освітньо-змістовні читацькі знання й уміння в учнів, починаючи з 5-6 класів шляхом методу творчого читання. Застосовуючи його, навчає дітей слухати й чути художнє слово, насолоджуватись ним, вчитись самим говорити й читати виразно. Широко використовує такі прийоми: виразне читання учителем окремих творів; коментоване читання; читання у ролях; переказ ланцюжком; читання з використанням системи позначок «Поміч»; читання з передбаченням; активне слухання художнього тексту; складання плану твору (чи фрагменту); близькі до тексту перекази; усні й письмові відгуки про твір; розгляд ілюстрацій до тексту й їхня оцінка; переказ від імені героя; постановка проблеми, що впливає з прочитаного; творчі завдання, що базуються на життєвих спостереженнях учнів, їхньому особистому досвіді, усвідомленні прочитаного. Наприклад, «Створи макет обкладинки твору, афішу вистави, ілюстрацію, що розкриває твоє бачення проблематики твору, обґрунтуй свій вибір».

Для розвитку вмінь в учнів орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно працювати з інформаційними, науково-публіцистичними джерелами застосовує різноманітні методи й прийоми роботи з текстом, які дозволяють уникнути одноманітності, буденності уроків, впливають на емоційний стан дитини, її інтелектуальний розвиток. Наприклад, вправа «Читай, як диктор» - учень сідає за вчительський стіл і читає текст для класу, при цьому він повинен якнайчастіше відривати очі від тексту, щоб дивитися на глядачів. Під час виконання цієї вправи розвивається периферичний зір, оперативна пам'ять, а також покращується техніка читання.

З методик, що розвивають пам'ять, Наталя Іванівна використовує ейдетуку, яка заснована на здатності яскраво уявляти предмети, яких немає в нашому

полі зору. Провідна ідея цього методу – «Усе, що хочеш пам'ятати, уявляй!» (а не запам'ятовуй). Вправи, направлені на розвиток пам'яті й уяви, використовує на уроках літератури рідного краю.

Для розкриття інтелектуального й творчого потенціалу учня, усвідомлення тексту використовує на уроках наступні інтерактивні методи та прийоми, як: «Мікрофон», дискусії, обговорення, робота в парах, робота в групах, «Оберіть позицію», «Асоціативний куц», «Так чи ні», «Коло думок», «Знайди помилку», «Віртуальний діалог з письменником», «Діаграма Вена», «сенкан» та ін., ігрові технології: рольові ігри «Я – письменник, журналіст, критик, історик, літературознавець, екскурсовод тощо», крісло відвертості «Хто я?». Такі методи й форми надають можливість учневі оцінити ситуацію з погляду іншої людини, спонукають до пошуку додаткової, іноді альтернативної інформації. Також використовує різні форми роботи: інтерв'ю, заочна мандрівка, круглий стіл, екскурсія.

Рівень знань умінь і навичок з української літератури наступний:

Клас учні в	Усього	Писало учнів	1-3	%	4-6	%	7-9	%	10-12	%	якісн. показн. %
5-А	22	20	1	5	6	30	10	50	3	15	65
		семестр	0	0	4	18,2	9	40,9	9	40,9	81,8

Раєвська Ю.С. – спеціаліст другої категорії, педагогічний стаж роботи 9 років, викладає зарубіжну літературу другий рік в 5-11 класах. Працює над проблемою «Застосування ігрових форм навчання на уроках зарубіжної літератури». Провідне значення для розвитку читацької компетентності та якостей творчого читача Юлія Сергіївна надає перевагу наступним видам уроків: урок-подорож, літературна вітальня, урок-дослідження, комбінований урок з елементами гри, дослідницької роботи, інсценізація, інтегрований урок, урок-роздум, урок-суд, захист проєктів, "Аукціон знань", урок-творчий звіт. Нестандартні завдання представляє у вигляді проблемних ситуацій, рольових та ділових ігор, конкурсів та змагань, інших завдань з елементами цікавості (життєві та фантастичні ситуації, інсценівки, казки, загадки, «розслідування» тощо). У своїй практиці дуже часто впроваджує роботу в «домашніх» групах та парах. Групи виконують інформаційні, творчі, дослідницькі завдання, наприклад: складання порад (порада - пам'ятка людині, яка опинилась в екстремальній ситуації при вивченні повісті Дж. Лондона «Жага до життя»), навчальних мультимедійних презентацій, творчих проєктів, які яскраво розкривають характер літературного героя. Для формування читацької культури учнів, розвитку творчих здібностей, навичок самостійного аналізу прочитаного застосовує елементи технології критичного мислення: Гронування; Діаграма «Вена»; Сінквейн; «Вживання» учнів у текст (дописування уривків тексту, складання листів, щоденників; складання монологів, діалогів героїв); проведення диспуту, семінару, сприйняття літературного твору у співвідношенні з власним внутрішнім світом та ін. Такі завдання допомагають учням зафіксувати свої думки та емоції, розвивають творчу уяву, дозволяють

узагальнити роботу над тим чи іншим твором або образом. Щоб заохотити до активності й почути думку кожного учня, впроваджує прийоми: «Мікрофон», «Закінчи речення», «Мозковий штурм», «Суд від свого імені», Рольова (ділова) гра, «Обери власну позицію», «інсерт» - робота з текстом на полях для особистого розуміння інформації; «Лімерик» - п'ятирядковий римований вірш - безглуздість; «Круглий стіл» - для збору ідей, узагальнення великої кількості відповідей на одне або ряд питань; повчальні ігри, робота в малих групах; «брейн - стормінг» - передача великого обсягу інформації шляхом добору ключових слів; "стоп - кадр"; складання постеру (реклама до твору), скрайбінгу, скрайбукінгу, журналінгу тощо. Майже на кожному уроці на етапі закріплення нових знань пропонує учням виконати невеличкі творчі завдання, які сприяють розумінню специфіки мови художнього твору, оволодінню основними видами мовленнєвої діяльності, розвитку здібностей до написання письмових робіт різних жанрів та висловленню власної точки зору щодо порушених у творі проблем. Наприклад, заповнити анкету героя, скласти рекламу до тексту, написати лист герою твору (поспівчувати йому, дати пораду та заспокоїти його, запропонувати наступні дії), продовжити вірш власними рядками, написати монолог, якого немає в творі.

Отже, поєднання традиційних та інноваційних методик у процесі формування читацької культури сприяє кращому засвоєнню матеріалу, формує свідоме ставлення учнів до процесу навчання, розвиває навички критичного мислення, спілкування, творчого пошуку. Зростає інтерес до літератури як до мистецького явища. Отримані на уроках літератури навички роботи з текстом допомагають учням ефективніше засвоювати знання з інших предметів. Відповідно підвищується особистісний статус дитини, рівень її загальної культури, формується здатність до самоосвіти і саморозвитку протягом усього життя, тобто до інформальної освіти.

Рекомендації:

1. Формувати на уроках української й зарубіжної літератури життєві компетентності з метою розвитку особистості учня, здатного до самоосвіти й самореалізації.
2. Покращити роботу з обдарованими учнями, залучаючи до участі в олімпіадах, творчих конкурсах, МАН.
3. Застосовувати комп'ютерну підтримку уроків літератури, широко використовуючи мультимедійні посібники, електронні та програмно-педагогічні засоби.
4. Поєднувати в практиці роботи традиційні та нестандартні форми проведення уроків з метою активізації пізнавальної діяльності учнів.
5. Урізноманітнити форми й методи використання тестових завдань з метою якісної підготовки до НМТ.
6. Продовжити роботу по формуванню читацької й мовленнєвої культури учнів та вчителів ліцею.
7. Систематично працювати над оформленням кабінету, поповнювати його роздатковим та ілюстративним матеріалом, аудіотекстами, відеофільмами на літературну тематику.

8. Учителям початкових класів Совершенній Т.І., Свириденко С.І., Силко В.М., Гапетченко О.М.:

8.1. Забезпечувати виконання навчальної програми з читання, нормативних документів, що регламентують освітній процес у початковій школі.

8.2. При проведенні уроків читання:

- добирати методи й прийоми в т.ч. інноваційні з врахуванням змісту й конкретних завдань уроку;
- проводити різні види роботи з метою удосконалення читацької компетентності;
- засвоєння теоретичного матеріалу супроводжувати виробленням практичних умінь і навичок;
- формувати в учнів навички самоперевірки, самоконтролю;
- забезпечувати належний інструктаж та підготовку учнів до виконання домашнього завдання;
- розвивати творчі здібності учнів, пам'ять, логічне, критичне мислення;
- виробляти в учнів уміння й навички самостійно здобувати знання;
- здійснювати диференційований підхід до навчання учнів читання, забезпечувати ефективність індивідуальної роботи з учнями, спрямовуючи її на подолання недоліків та прогалин у знаннях.

8.3. Вивчати, впроваджувати в освітній процес елементи перспективного педагогічного досвіду з питань розвитку навичок читання.

8.4. Об'єктивно оцінювати знання учнів, керуючись Інструктивно-методичними матеріалами щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів.

8.5. Поповнювати кабінети дидактичним матеріалом.